

SCHERFLOOS TOT OP DE BODEM

Verslag van een historisch-archeologisch onderzoek naar de bebouwing van Voorweg 162—170a te Zoetermeer

Historisch Genootschap Oud Soetermeer
Zoetermeer (1997) 2021

Colofon

Dankwoord:

Onze dank gaat uit naar diegenen die dit onderzoek hebben mogelijk gemaakt. In het bijzonder danken wij de familie Hesselink, die als grondeigenaar toestemming heeft gegeven voor het veldonderzoek.

Verantwoording:

Deze uitgave is samengesteld aan de hand van deelrapporten van:
Patrick van Domburg (samenstelling en kadastraal onderzoek)
Ronald Grootveld (historisch onderzoek)

Fotoverantwoording:

De foto's zijn afkomstig van de fam. A. Bos Czn., dhr. P.J.M. van Domburg en het Historisch Genootschap Oud Soetermeer.

Redactie:

Ronald Grootveld
Petra Vijverberg

Uitgave:

In 1997 was een uitgave door de Archeologische Werkgroep Zoetermeer, onderdeel van het Historisch Genootschap Oud Soetermeer beoogd. Daar is niets van terecht gekomen. Na enkele lichte redactionele ingrepen en het toevoegen van illustraties is dit rapport in 2021 alsnog gepubliceerd.

Inhoud

1 Inleiding

2 Veldonderzoek

3 Andere bronnen om de geschiedenis te achterhalen

3.1 De oudste archiefbronnen: de achttiende eeuw

3.2 1797-1868: drie generaties Vijverberg

3.3 1868-1918: verschillende eigenaren en verandering van bebouwing

3.4 1918-1974: van boerenbedrijf tot nieuwbouwwijk

3.5 1974-1997: nieuwbouw na jaren van weinig verandering

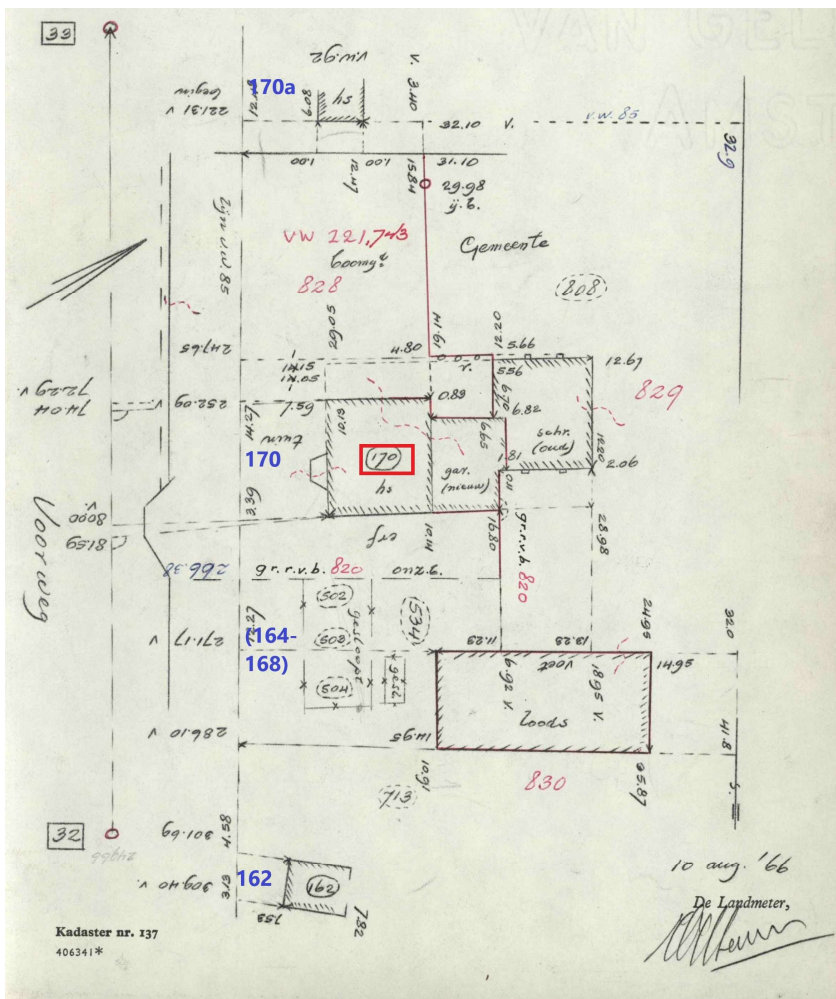
4 Uitgeleide

5 Bronnen en literatuur

1 Inleiding

Archeologen steken de spade pas dán in de grond wanneer de bodem bedreigd wordt, aldus de ijzeren regel. In het najaar van 1991 werd duidelijk dat op het perceel Voorweg 170 te Zoetermeer het woonhuis plaats zou maken voor nieuwbouw. De hiermee gepaard gaande graafwerkzaamheden zouden de bodem ernstig verstoren; een bedreigd gebied was geboren.

De Voorweg is een landweg op het veen, waarlangs een wetering loopt. Doordat het veen in de nabije omgeving in de veertiende en vijftiende eeuw is weggegraven, vormt de Voorweg sindsdien een dijk. Omstreeks dezelfde tijd vestigden zich hierop de eerste mensen, waardoor de Voorweg voor archeologen een interessant gebied is. Vol verwachting werd dan ook de mogelijkheid tot het doen van veldonderzoek op het perceel benut. Daar de percelen 162 tot en met 168 (even nummers) en 170a zijn afgesplitst van Voorweg 170, is het historisch onderzoek tevens op deze percelen gericht.

Kadastrale hulpaankort dienstjaar 1968 nr. 102 Voorweg Zoetermeer. In rood kader de opgravingsput, Rijksdriehoekcoördinaten X=91.800 Y=453.120

Kaart van de Zoetermeerse of Nieuw Drooggemaakte polder (Hoogheemraadschap van Rijnland) door Klaas Vis, 1772. Perceel Voorweg 170 is op deze kaart aangegeven met nummer 9. Arie van der Drift was toen eigenaar. De situatie is in 1832 (kadasterkaart) nog ongewijzigd

2 Het veldonderzoek

Op 25 april 1992 trok een team van zes personen te velde. Eerst werd een reeks grondboringen gedaan. Zo kon worden bepaald waar met de meeste kans op succes een opgravingsput moest worden uitgezet. De bovenste 60 cm van de bodem bestond op een groot deel van het terrein uit een laag met puin en zand. Hieronder bevond zich zogenaamd veraard veen: veen dat door blootstelling aan de lucht (deels) is uitgedroogd. Op een diepte variërend van ongeveer 80 - 120 centimeter werd het natuurlijke, niet door mensen verstoorde, veen aangetroffen. Op 2 meter onder het maaiveld ging het veen over in klei.

Daar waar de boringen het meeste puin en zand bevatten, mochten bebouwingsresten worden verwacht. Dit was tevens het hoogst gelegen deel van het terrein. Hier werd dan ook een opgravingsput uitgezet.

Zelden is het veldonderzoek zo snel afgerond als bij perceel Voorweg 170 het geval was. Binnen twee uur was duidelijk geworden dat het graven net zoveel en dezelfde informatie had opgeleverd als het boren (en dat is wel eens anders!). Geen enkele bodemvondst is gedaan. Ook anderszins konden geen grondsporen worden ontwaard die wezen op menselijke activiteiten in een verder verleden; hoogstens is op basis van het aangetroffen veraarde veen te zeggen dat het terrein als erf dienst heeft gedaan. De samenvatting van

het veldonderzoek kan derhalve kort en krachtig zijn: geen resultaat is ook een resultaat! Als er in het verleden bebouwing is geweest op de plaats waar in april 1992 de woning is gesloopt, dan is deze telkens grondig verwijderd alvorens nieuwbouw werd gepleegd.

Overzichtsfoto van perceel Voorweg 170. De opgravingsput is voor het gepleisterde deel van de schuur uitgezet, nadat de woning is gesloopt

3 Andere bronnen om de geschiedenis te achterhalen

Naast archeologisch (veld)onderzoek is historisch onderzoek verricht. Het speuren in de archieven heeft aanzienlijk meer gegevens opgeleverd dan het graven in de bodem. Aangezien geen archeologische resten zijn aangetroffen, heeft het historisch onderzoek zich beperkt tot de afgelopen 250 jaar. De niet aangetroffen vondsten hadden immers geen historische onderbouwing nodig. Het bronnenmateriaal is overigens voor de periode vóór 1731 veel schaarser, hetgeen onderzoek sterk bemoeilijkt. De inspanning zou vermoedelijk niet opwegen tegen de resultaten.

3.1 De oudste archiefbronnen: de achttiende eeuw

De oudst geraadpleegde bron betreft een verpondingskohier (belastingregister) uit 1731. Hierin wordt vermeld dat Pieter van Suijlen op het terrein dat later Voorweg 170 zou heten, een huisje heeft dat hij verhuurt aan Claes van Nierop voor fl. 10,— per jaar. In 1768 wordt Pieter, wonende aan de Voorweg onder Zoetermeer (waarschijnlijk op het eerder verhuurde 170), wegens zijn hoge ouderdom en daardoor veroorzaakte doofheid

door zijn vriend Teunis Visser in huis genomen. Visser, die aan de Leidschendam woonde, nam ook een deel van de spullen van Pieter in zijn huis. De rest van de "meubelen, inboel en huysraad" werden door Teunis en twee andere naaste vrienden van Pieter van Suijlen (Dirk Vos eveneens wonend aan de Leidschendam en Willem Cornelisz Rodenburg uit Zoetermeer) geïnventariseerd en verkocht.¹ Om een indruk te geven:

In 't voorhuys:

een bijbel in folio en lessenaar
een greene geverwde kas
drie tinne schotels
vier diti bekers
zeve Delfse aarde kommen
nege kleynder dito
drie dito potten en twee pullen
negentien dito schotels
ses dito borden
een schotelrak
een porceleynrak met twee halfdouzjntjes
porceleyn en vijf dito teeschoteltjes
een glazerak met vijf romers en ses
bierglazen
een raak met 12 tinne lepels
een spiegel
twee witte aarde kommen
twee diti schotels aan de wand
een hangslaghorologie
vier taaffels van diverse groote
elf oude stoelen
twee taaffelkleedjes
twee kapstokjes
een schilderijtje en een lijsje
een staande haardijzertje
een treeft
een koekepan
tang en asschop
ijsere ketting

In 't agterhuys:

een staande haardijzer
drie kopere ketels
een diti teeketeltje
zeve Delfse aarde borden
ses dito kopjes
zeve schoteltjes dito aan de wand

een troor
een rakje met drie Delfse teeschoteltjes
een blik teebosje
drie diti kleyne bekertjes
een spiegeltje
een kopere schotel
twee tinnen borden
een kopere bedpan
een tinne suykerbakje
een spinnewiel
twee groene gordijnen en rabat
een rak met ses Delfse schotels en drie
borden en ses kleyne boterschoteltjes
twee ijzere roosters
kopere schuymspan
een diti haak
een rak met tien Delfse schotels of borden
een lepelrak met 7 tinne lepels
een dito met 12 dito lepels
twee wastobben
een strijkijzer
twee voetebanken
een zitbank
een waterremmer
een vateben
een mande met appelen
een turfton
een partij aarde potten en pannen
en voorts wat rommeling

In 't keldertje:

vijf Delfse aarde schoteltjes
een dito kom
twee aarde bierkannen met tinne deksels
een tinne boterpot
een dito tuytkannetje
een dito mostertpot
een comcommerschaafje
een kopere kandelaar

pot met snijboone
tonnetje met spek
dito met worst
kuypje met vleesch
tonnetje met boter

Op de voorzolder:

twee bedden met de peuluwen
voorts wat rommeling

Op de agterzolder:

een partij timmergereedschap
en rommeling

In de schuur:

twee hoopjes turff
een hoop brandhout
een stikgraaff
een bosgraaff
een riek
een kruywagen
een ijzere teerpot
een zaag en spijkerbak
een baggerbeugel
vier ladders
een turfmand
een vischbeugel
een zigt
en voorts wat rommeling

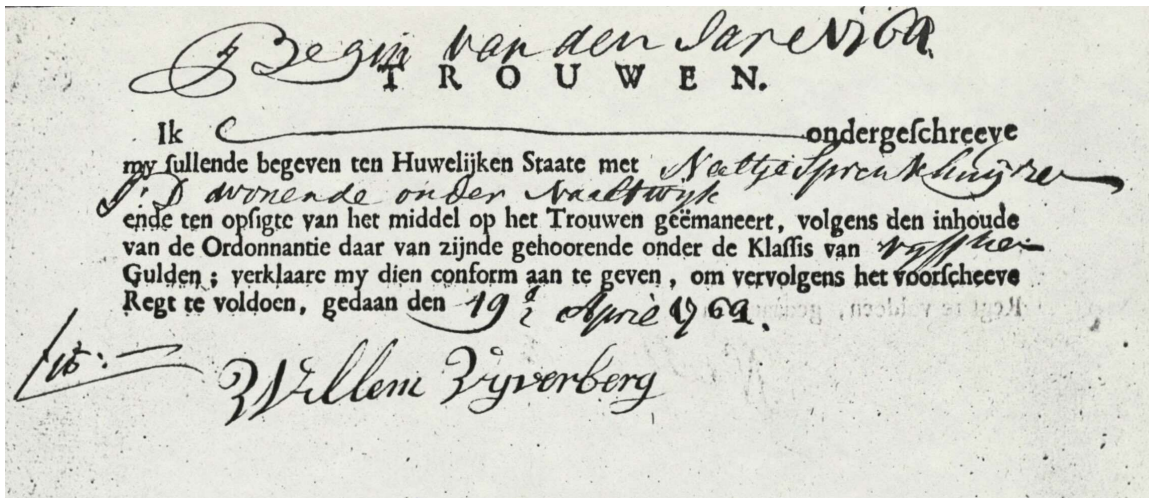
Op 13 december 1769 verkoopt Pieter via zijn lasthebber en procuratiehouder Willem Cornelisz. Rodenburg het huis Voorweg 170, de schuur en het erf aan Arij van der Drift uit Hazerswoude voor fl. 475,—.²

Nadat Arij in maart 1781 overlijdt en zijn vrouw Elizabeth in mei van datzelfde jaar, verkopen de schepenen van Zoetermeer in oktober 1781 als lasthebbers van de erfgenamen op de veiling van 16 juli "een hegte, sterke wel doortimmerde bouwmanwooning en erve, schuuren, bargaen, dorschvloer en paardenstallinge met de bepotinge en beplantinge aan de Voorwegwetering" aan de schout en ambachtsbewaarders van dit dorp voor fl. 1005,-.³ Zeer waarschijnlijk gaat het hier, gelet op de omschrijving en de prijs, om een ander bouwwerk dan in de akte van 1769 wordt genoemd. Schout en ambachtsbewaarders verhuren de boerderij aan Pieter van den Akker, die uit Pijnacker komt.

3.2 Drie generaties Vijverberg (1797—1868)

Het zou zestien jaar duren voordat Voorweg 170 weer in particuliere handen overging. Om precies te zijn wordt op 30 mei 1797 de transportakte verleden waardoor Neeltje Sprenkhuyzen eigenaresse wordt.⁴ Het geheel, dat voor fl. 3400,— wordt overgedragen, wordt omschreven als "huizinge, erve, stallingen voor 15 à 16 beesten en 8 paarden, dorschvloer, wagenshuur, 2 zesroedenbargaen, sufficante valbrugge en verdere getimmerten, bepootinge en beplantinge". Gelet op het prijsverschil zijn de onroerende zaken die in deze akte worden genoemd niet dezelfde als die in de akte van 1781. Neeltje bezat veel onroerende zaken, zoals later uit de erfenis zou blijken. Haar man, Willem Pieterzn. Vijverberg, met wie zij op 6 mei 1764 trouwde, overleed al op 19 december 1783, ruim voor de aankoop van Voorweg 170.⁵

Inschrijving in het belastingregister te Zoetermeer van het voorgenomen huwelijk van Willem Vijverberg en Neeltje Sprenkhuijzen

Op 30 juni 1809 blaast Neeltje Vijverberg-Sprenkhuijzen haar laatste adem uit. De erfenis wordt met de hulp van notaris Van Trigt verdeeld over twee zonen, twee kleinzonen en drie kleindochters. Zoon Arie erft (na betaling aan de overige erfgenamen) een perceel aan de Voorweg 93 (kavel 8 van de Driemanspolder), waarop hij in 1811 een boerderij liet bouwen die vandaag de dag dienst doet als Kinderboerderij "het Buitenbeest".

Voorweg 170 komt toe aan zoon Gerrit (geb. Zoetermeer 10-01-1777). Gerrit had in 1803 al grote stukken land gekocht, gelegen tussen de Voorweg en de Zoetermeerse Meerpolder, en een perceel land aan de Voorweg (kavel 7) in de Driemanspolder⁶; hij kon dan ook zeker tot de rijkere boeren van Zoetermeer worden gerekend.

In 1812 klaagde Gerrit erover dat het weiden en hooien op het perceel Voorweg 170 en de daarachter gelegen kavels 16 en 17 van de Nieuwe Polder (gelegen tussen de Voorweg en de Meerpolder) onmogelijk was. Hij verzocht het polderbestuur (dijkgraaf en heemraden) daarom om op deze terreinen het veen te mogen afgraven en te vervangen door andere grond. De vergunning moest hij aanvragen omdat hij binnen 5 roeden van de Voorwegwetering het veen wilde afgraven. Op 10 juli 1812 gaf het hoogheemraadschap de benodigde vergunning.

Gerrit, op 28 april 1799 getrouwd met Anna Raaphorst, zorgt voor zes nakomelingen: vier dochters en twee zonen.⁷ Voor de geschiedenis van Voorweg 170 is zoon Quirinus (geb. 23-11-1809), alias Krijn, de belangrijkste figuur. Wanneer zijn beide ouders vlak na elkaar zijn overleden (Gerrit op 23 oktober 1844 en Anna op 26 november van datzelfde jaar), worden aan hem als een van de drie nabestaanden bij de boedelverdeling door notaris Molenaar op 6 mei 1845 onder andere de volgende goederen toebedeeld:

1. een huis en erf van 5,9 roede, een tuin (aan de noordzijde achter de woning), een wei (ten oosten van het huis), een boomgaard (ten oosten van de wei), een bos hakhout (vermoedelijk ten oosten van de boomgaard) en land (ten noorden van het perceel tot

aan de Zoetermeerse Meerpolder), groot 30 roeden en 40 ellen; dit betreft dus Voorweg 170

2. een bouwmanswoning met schuren, bargaen en verdere getimmerten, erf en beplanting, benevens enige partijen wei-, hooi- en teellanden in met het erf der woning de 7e kavel van de Driemanspolder aan de Voorweg, tezamen groot ruim 29 bunder.

Quirinus trouwde op 18 april 1834 te Zegwaart met Laurensje Strijk.⁸ Deze echtgenote heeft niet veel kunnen genieten van de erfenis: op 16 augustus 1849 overlijdt zij. Al snel (5 juli 1850) trouwt Quirinus met Adriana Cornelia Maria Mesman.⁹

In mei 1868 verkoopt landbouwer Quirinus de boerderij Voorweg 170 aan Dirk Bontebal en consorten. Hiermee komt een einde aan de "heerschappij" die de familie Vijverberg gedurende drie generaties over Voorweg 170 heeft gehad.

Quirinus is met zijn vrouw Adriana als bejaard echtpaar in mei 1886 bij hun in Stompwijk wonende dochter Maria Bernardina ingetrokken. Op 19 juni 1889 overlijdt Quirinus, op 26 maart 1899 Adriana.

In 1817 is in Zoetermeer het bevolkingsregister aangelegd. Voor de periode tot 1860 is dit voor het onderzoek naar de bewoners een goed te raadplegen bron; voor de daarop volgende tijd wordt het moeilijk omdat niet langer op huisnummer, maar op familienaam werd gerangschikt. Uit het bevolkingsregister van 1817-1860 weten we dat Voorweg 170 niet door de eigenaren zelf werd bewoond, maar door huurders, veelal arbeiders van rooms-katholieken huize. Mogelijk gaat het om de arbeiders van de eveneens katholieke familie Vijverberg (de verhuurder) die op aan de overkant van de weg boerden.

Ook zien we aan het bevolkingsregister dat het gebouw aan twee gezinnen onderdak bood. Niet duidelijk is of we in deze periode met de boerderij te maken hebben die in de akte uit 1797 wordt genoemd, of met een nieuw gebouw. In ieder geval is het "huis en erf" dat in de akte van 1845 wordt genoemd, een ander bouwsel op het perceel 170 dan de "bouwmanswoning met erf en stal" die in de akte van 1797 wordt aangeduid.

Uit een geboorteakte valt op te maken dat de familie Vonk al in 1813 Voorweg 170 bewoonde. Voor de periode 1817-1860 kunnen we het volgende bewonersoverzicht samenstellen:

Gezin I:

22-3-1813:

Dirk Vonk en Petronella Vrouwenraat met hun dochter Jannetje die op deze dag op Voorweg 170 werd geboren.

1817-1821:

Jan van Dijk, arbeider, overleden in 1820¹⁰
Petronella van Dorp¹¹
zoon Jan¹²

1821-1835:

Pieter Gz. van Rijn, arbeider, overleden in 1835¹³
Aagje van Spronsen¹⁴
zoon Teunis¹⁵
Catharina van Dijk, wed. van (opa) Teunis, overleden in 1826

1835-1845:

Johannes Gerardus Erdtman¹⁶
Maria Busker¹⁷
4 kinderen

1845-na1861:

Pancratius Ammerlaan, arbeider, overleden in 1847¹⁸
Elisabeth Raaphorst, hertrouwd de r.k. arbeider Pieter van der Kleij¹⁹
2 kinderen

Gezin II:

1817-1825:

Dirk Groenewegen²⁰
Hendrina Alting²¹
kinderen Pieter en Sijtje

1825-1826

Teunis van Rijn²²

Catharina Waarsenburg²³

Hun zoon Pieter is op 4-2-1826 in dit huis geboren

1826- mei 1831, mei 1832-1858:

Klaas Deters, r.k. arbeider, overleden 1856²⁴

Margaretha Larieman, overleden 1849²⁵

zoon Bernardus, geboren in het huis op 1-7-1828 en er overleden op 7-7-1828

dochter Maria, geboren in het huis op 28-2-1830 en er overleden op 28-9-1836

inwonend na 1832: Petrus Baars

inwonend ca. 1850-1858: Jannetje Deters, de zus van Klaas²⁶

1831-1832:

Arie Tetteroo²⁷

Willemijntje Jansen²⁸

4 kinderen

1832-1858:

zie hierboven

mei - november 1840:

Jan de Bruin²⁹

Catherina van der Arend³⁰

3 kinderen

1858-1860:

Jacobus van Veen, r.k. arbeider³¹

Pleuntje Raaphorst (zus van de in het andere gedeelte van het huis wonende Elizabeth)³²

1860-na 1861:

Bernardus Kroon, r.k. arbeider³³

Helena van Bemmelen³⁴

2 kinderen, waarvan één geboren op 21-11-1860.

3.3 1868—1918: verschillende eigenaren en verandering van bebouwing

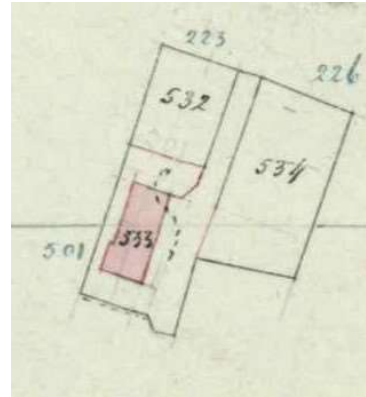
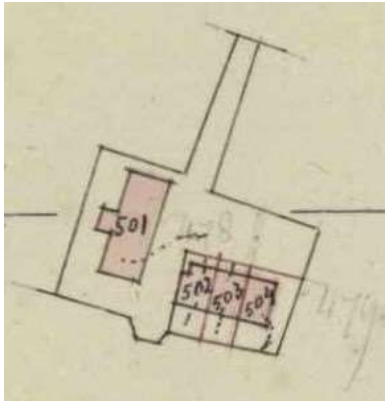
Tot 1869 is er sprake van één boerderij met een aantal schuren en bargaen. In dit jaar ondergaat het perceel een belangrijke wijziging. Dirk Bontenbal, verver en glazenmaker te Zoetermeer, laat namelijk naast de boerderij een gebouw plaatsen dat wordt opgesplitst in een schuur (tweederde van het oppervlak) en een arbeiderswoning.³⁵ De schuur wordt voor het schildersbedrijf gebruikt. Waarom een deel van het gebouw als woning werd ingericht is niet bekend. Wellicht om inkomsten uit verhuur te verkrijgen; misschien ook om knechten in te huisvesten.

In oktober 1874 is de schuur omgevormd tot een tweetal woningen. Het eigendom van het blok van drie woningen en de boerderij is tot aan de sloop in de jaren (19)60 in dezelfde handen geweest.

De drie arbeidershuisjes naast de boerderij Voorweg 170. De schuur erachter is vóór 1920 gebouwd. Foto genomen in de winter van 1963/1964.

Op 30 april 1878 worden de boerderij en de drie huizen verkocht aan Cornelis van Haastert senior. Cornelis, die van beroep bouwman is, verbouwt de boerderij aanzienlijk. Vergelijking van de kadasterkaart van 29 juni 1878 met die van oktober 1874 toont dat de uitbouw aan de westzijde van de boerderij in 1878 verwijderd is. Aan de zuidwestzijde van het gebouw is juist een kleine uitbouw gecreëerd. Wellicht dat het gehele voorste deel van de boerderij is afgebroken en herbouwd. Uit gesprekken met een oud-bewoner van perceel 170, de heer A. Bos Czn., blijkt dat de verbouwde boerderij oost-west georiënteerd was, dat wil zeggen evenwijdig aan de wetering in plaats van, zoals het huidige gebouw, dwars er op.

Kadastrale veldkaarten van oktober 1874 en juni 1878. De boerderij heeft nr. 501 resp. 533.

Al na een kleine twee jaar gaat de eigendom van de boerderij en het huizenblok over naar Arie Janson.³⁶ Deze koopman is zeer waarschijnlijk tevens de bewoner van het pand. Op 15 december 1882 overlijdt hij. Op 11 juni 1893 overkomt zijn echtgenote hetzelfde, zodat de woningen aan hun kinderen toekomen. Een van de kinderen, Anna Maria, betreft de boerderij. Zij trouwt met de boterhandelaar Adrianus den Elzen. Cornelis, de broer van Anna woont in een van de drie huisjes onder een kap. Hij wordt bij de boedelscheiding, die naar aanleiding van het overlijden van de ouders plaats heeft, vermoedelijk uitgekocht.³⁷ Zowel de boerderij als het huizenblok komen namelijk op naam van het echtpaar Den Elzen te staan. Of het uitkopen nu zo duur was of dat de huizen een fikse opknopbeurt kregen, is niet bekend; feit is dat Den Elzen op de dag van de boedelscheiding van Gerritje Hooijer uit Arnhem een bedrag van fl. 4100,- leent, waarbij hij een hypotheek op de huizen neemt.

Het ging Den Elzen financieel niet voor de wind: op 21 september 1909 wordt hij door de rechtbank Den Haag failliet verklaard. De lening is dan kennelijk nog niet afgelost omdat bij de verkoop nog hypotheek op de huizen zat. Overigens zal Gerritje Hooijer zich weinig bewust zijn geweest van de opbrengst van de verkoop: zij was inmiddels krankzinnig verklaard en de Arnhemse bakker Derk Antonie van Veelen trad voor haar op als curator. Door een veiling in november 1909 komen de huizen en de boerderij in handen van Cornelis van Wieringen. Van de koop is de grote schuur met kippenhok naast de oprijlaan uitgesloten; deze wordt door Arie Blijleven (huurder van de arbeiderswoning Voorweg 166), die deze objecten tot dan toe huurde, voor fl. 7500,— gekocht.³⁸ Arie, vestigde zich met Sara de Rooij op 10 augustus 1887 vanuit Veur (Leidschendam) aan de Voorweg in Zoetermeer.³⁹ Waarschijnlijk zijn zij aan de Voorweg een of meerdere keren verhuisd. In ieder geval heeft Arie enige tijd in het middelste huis uit het blok gewoond. Zijn zoon Gijsbert (februari 1880) zou later jarenlang de oudste man van Zoetermeer zijn.

Na ruim vier jaar, op 3 februari 1914, verkoopt winkelier Van Wieringen de boerderij en het huizenblok aan Gerrit Pieter Roos.⁴⁰ Uit de transportakte blijkt dat zowel koper als verkoper niet de feitelijke bewoners van de boerderij zijn. Bij de overdracht wordt namelijk uitdrukkelijk bepaald dat het huurcontract met Cornelis van Mullem in stand

moet blijven.⁴¹ Cornelis was tuinder. Hij woonde met zijn vrouw Hendrika de Regt van oktober 1913 tot 1 december 1919 aan de Voorweg 170.

Gerrit Pieter Roos was een bekende persoonlijkheid in Zoetermeer. In 1892 begon hij in het Zegwaartse deel van de Dorpsstraat een winkel waarin hij van alles verkocht: pannen, stookolie, linnengoed, grutterswaren, tabak, boter, kaas etc.

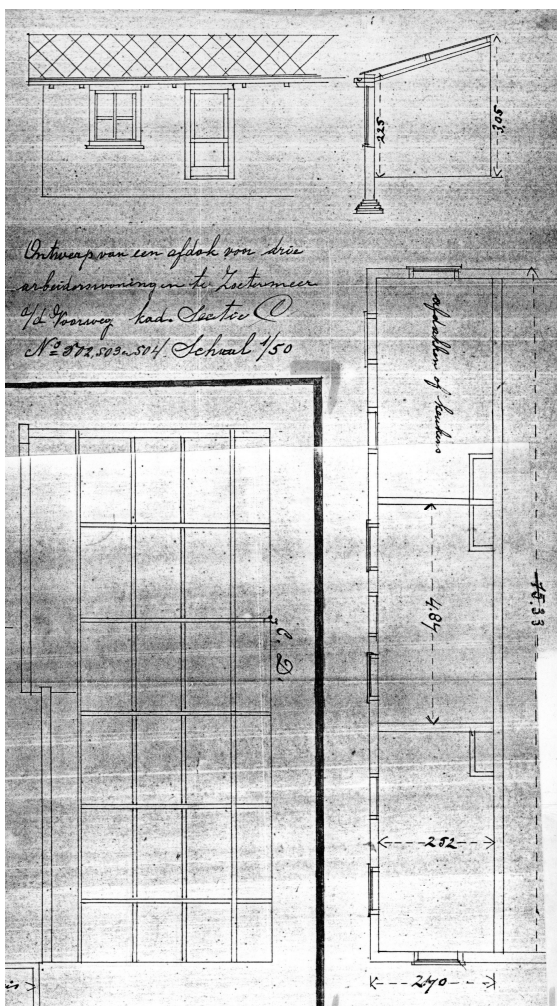
De winkel van Roos in de Dorpsstraat 179

G.P. Roos bezat verschillende huizen, welke hij verhuurde. In 1914 investeerde hij in Voorweg 170. Namens hem verzoekt J. Reeuwijk per brief op 7 maart van dat jaar burgemeester en wethouders van Zoetermeer om een vergunning tot het bouwen van een schuur, “ingericht voor rietmatten en varkensschuur met buitenlopen op een betone voeting, verder van hout, gedekt met pannen en asphelt, op het erf achter het woonhuis”. De grootste lengte van de schuur, inclusief de, betrof 14,30 meter (oost-west); de grootste breedte was 12,10 m.

De schuur werd tegen de achtergevel van de boerderij gebouwd. Anno 1997 is van de schuur om rietmatten en varkens in onder te brengen niet veel meer te zien. De huidige stal is van later datum (hierover zo direct meer). De ondergrondse “betone voeting” van de buitenlopen is echter nog zichtbaar aan de westzijde van het gebouw.

Het tweede deel van het verzoek van Reeuwijk aan burgemeester en wethouders betreft het blok van drie: "Verder het afbreken en wederopbouwen van een afdak achter drie arbeiderswoningen, muuren zwaar 1 steen gedekt met pannen, de vloeren van beton, de groote der raamoppervlakte en de wijdte van de deurkozijne overeenkomstig de bouwveroordening van Zoetermeer".

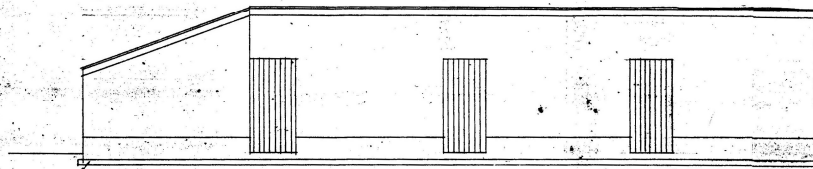
Uit het verzoek kan worden opgemaakt dat de drie huizen al een uitbouw hadden; deze moesten door nieuwe worden vervangen. Van de tekening kan worden afgeleid dat de aanbouw ook als keuken konden worden ingericht. Ervan uitgaande dat de nieuwbouw even lang was als het blok huizen zelf, kan van de bouwtekening worden afgeleid dat de drie huisjes tezamen een lengte van 15 m hadden.

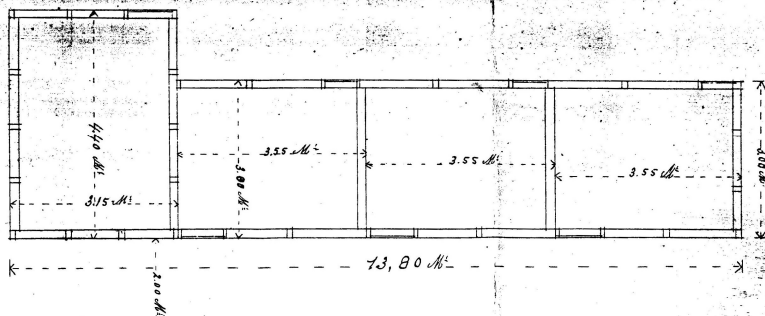
1914: vernieuwing van het afdak achter Voorweg 164-168; het linkerdeel van de tekening hoort bij een ander plan

Een derde tekening geeft aan dat op twee meter achter de afdaken, evenwijdig aan het huizenblok, een viertal schuurtjes was geprojecteerd. In het verzoek wordt hierover echter niet gerept.

Plan van vier schuurtjes te bouwen achter de arbeiderswoningen, te Zoetermeer, Loc. C. 1158.
 op het kadastersectie C N° 534 Voor den Heer G. P. Roos te Zegwaart

Schaal 1/50

G. Freerijk

1914

Buiten zijde van de opdoeken van de arbeiderswoningen

1914: vier schuurtjes

Burgemeester Bos en zijn wethouders hadden niet veel tijd nodig om op het verzoek te beslissen: op 19 maart 1914 werd de vergunning verleend.

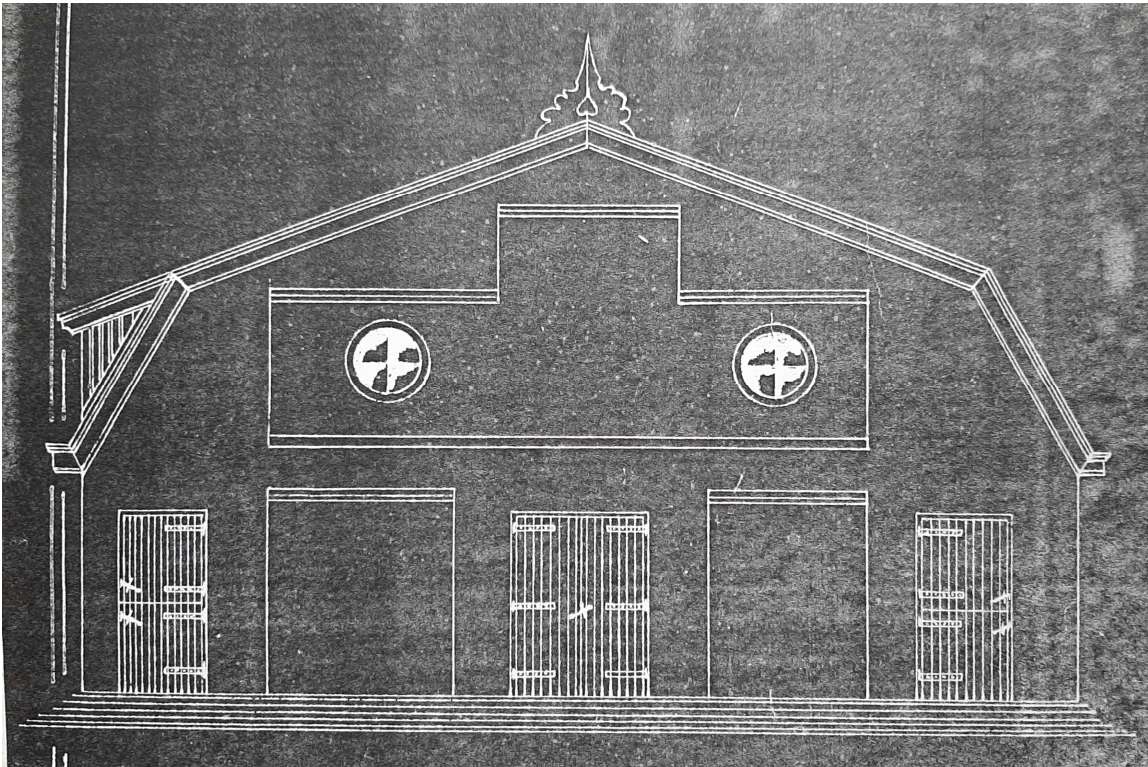
Een jaar of vier na de verbouwing, om precies te zijn op 15 november 1918, draagt Gerrit Pieter Roos onder toezien oog van notaris Hendrik van Hamersvelt het huis met getimmerte, erf, tuin, een perceel tuinland en het blok van drie arbeiderswoningen voor fl. 12.000,— over aan een driemanschap.⁴² De drie mannen, Arie Jacob van der Wulp, boterhandelaar te Zegwaart, Aart Bos Jacobszoon, koopman te Zoetermeer en Jan Kruihof, aannemer te Voorburg, hadden kennelijk iets gemeenschappelijks: koopmansgeest. Op dezelfde dag verkochten zij het geheel namelijk voor fl. 12.500,— door aan landbouwer Cornelis Bos Arieszn., die woonde in de eerste krom aan de Voorweg (nu Intratuin).⁴³ Laatst genoemde was overigens geen (directe) familie van Aart Bos.

3.4 1918—1974: Van boerenbedrijf tot nieuwbouwwijk

Cornelis Bos Arieszn. trekt niet al direct na de koop in de boerderij.⁴⁴ Pas na zijn trouwen op 20 april 1920 met Jaapje Treurniet neemt hij vanuit zijn ouderlijk huis zijn intrek in Voorweg 170.⁴⁵

De varkensschuur achter de boerderij moet in 1926 plaats maken voor een koeienstal die wordt gebouwd op de funderingen van de schuur. De koeienstal zal in 1998 plaatsmaken voor nieuwbouw.

Ontwerp voor de koeienstal, 1926

In 1928 verkoopt Cornelis Bos een deel van de grond aan de oostkant van het huizenblok aan Adrianus Antonius Knijnenburg. Op 10 juli 1928 dient Knijnenburg een aanvraag voor een bouwvergunning op dit perceel in. Hierin is te lezen dat hij door bouwmeester R. Kerkhoven een woning van 50 vierkante meter met (ondermeer) twee schoorstenen en een Hollands pannendak wil laten bouwen. Op 11 oktober wordt de vergunning verleend.

Het huis is mede met de hulp van timmerman Jan van Diemen en diens knecht Willem Bierman gebouwd. Bierman kwam net uit militaire dienst en kon direct aan zijn eerste klus beginnen.

In 1942 koopt de Zegwaartse veehandelaar Johannes Kouwenhoven het perceel Voorweg 162 op een veiling.⁴⁶

Omstreeks 1952 verkoopt hij het geheel aan zijn schoonzoon Adrianus Maria van Domburg.⁴⁷ Johannes Kouwenhoven, noch Adrianus van Domburg hebben zelf aan de

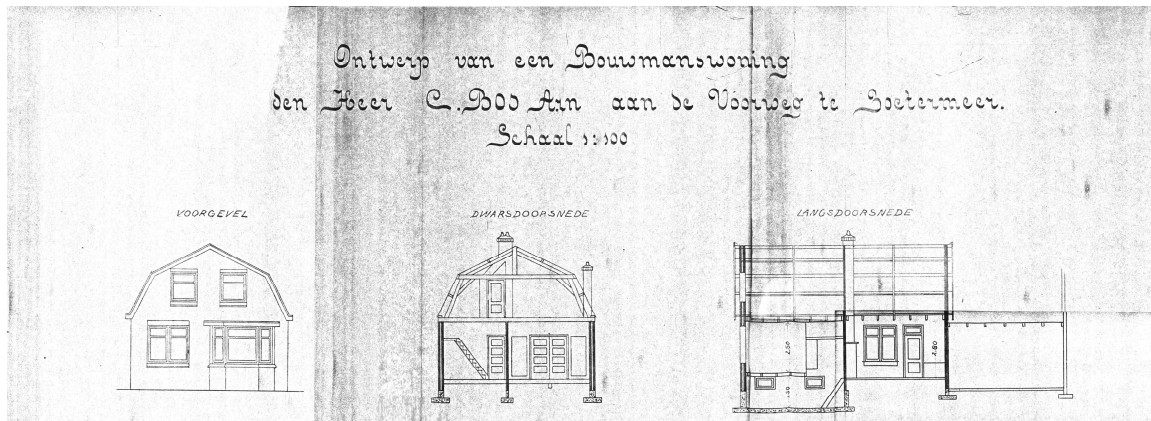
Voorweg gewoond. Na Knijenburg waren A. Karens, A. Boon, G. Veerman en J.A.A. van Domburg huurder.⁴⁸ Laatste genoemde huurder verwierf in de jaren tachtig het eigendom van Voorweg 162.

Het pand onderging in 1970 een ingrijpende verbouwing, waarbij onder andere alle ramen werden vervangen, binnenmuren en schoorstenen werden doorgebroken, zolderkamers werden getimmerd en een dakkapel werd aangebracht.

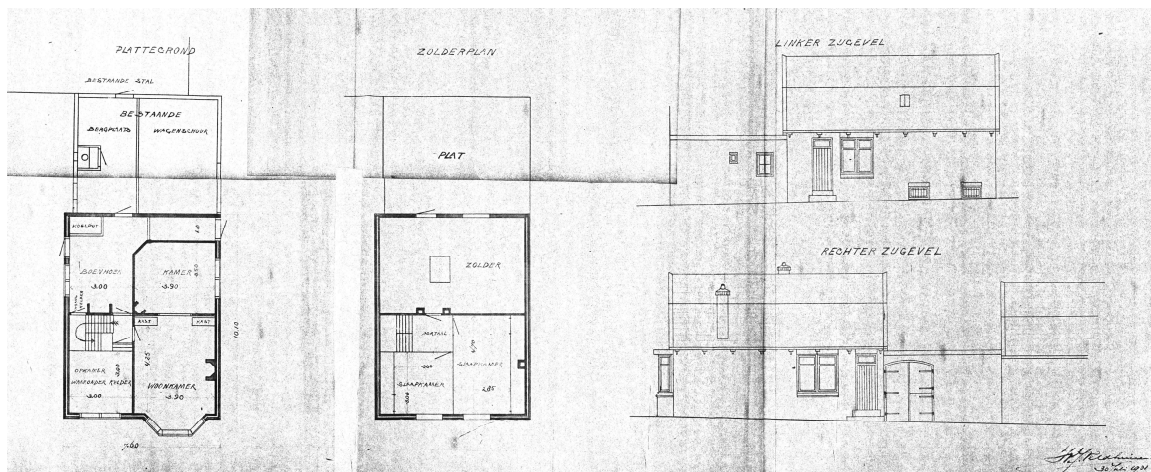

Voorweg 162 voor de verbouwing van 1970

In 1931 is de boerderij Voorweg 170, waarschijnlijk mede als gevolg van een storm, dusdanig beschadigd dat wordt besloten een groot deel van de boerderij, die — samenvattende— uit 1878 stamt en mogelijk (deels) nog van vóór die tijd is, af te breken. Nadat een bouwtekening (gedateerd 30 juli 1931) van de hand van H.J. Veldhuizen is ingediend verlenen burgemeester en wethouders op 22 augustus van dat jaar toestemming tot sloop en nieuwbouw. Rokus Kerkhoven was de metselaar van de nieuwe boerderij, waarin overigens veel bouwmaterialen, zoals balken, van de oude boerderij zouden worden verwerkt.

Voorweg 170 in 1931: voorgevel en doorsneden

Voorweg 170 in 1931: plattegronden en zijgevels

De nieuwe boerderij (1932) was, anders dan zijn voorganger, noord-zuid georiënteerd. Uit de bouwtekening en de gesprekken met een oud bewoner, de hierboven al genoemde heer A. Bos Czn., blijkt dat het achterste deel van de boerderij, zijnde de bergplaats en de wagenschuur met een plat dak, een overblijfsel is van de oude boerderij. Dit deel stamt dus uit 1878 of daarvoor. Pas in 1964 is het gesloopt om plaats te maken voor een garage met een plat dak. Wie denkt dat hiermee alle resten van de boerderij uit 1878 (of zelfs nog ouder) zijn verdwenen, heeft het mis! Hierover zo dadelijk meer...

Voorweg 170 en bijgebouwen rond 1970 (foto C.A.L. van Wieringen)

De arbeiderswoningen zijn door de tijd heen telkens verhuurd. Zonder volledig te zijn, kan het volgende overzichtje van bewoners uit de jaren twintig tot en met zestig worden gegeven:

Voorweg 164 (oost):

Nicolaas van de Velde (arbeider)⁴⁹;
Th. Takking;
Hendrik Mooi (grondwerker)⁵⁰;
Nicolaas van Swieten (schipper)⁵¹;
Giel Klos;
Rinus Ponse;

Voorweg 166 (midden):

Arie Blijleven (arbeider);
Cornelis Weening jr. (metselaar en later chauffeur bij de boterfabriek Brinkers) samen met zijn vrouw Elizabeth van der Linden.⁵²
C.C. van der Helm samen met zijn vrouw Elizabeth van Baarle;
Dhr. Muyen;

Voorweg 168 (west):

Jaap Verhoeff;
Koos Verhoeff;
Aart Verhoeff;
Johannes Adrianus Kreft (los werkman)⁵³;

Piet van Leeuwen;
Weduwe Dorst;
Freek Loonstra (veldarbeider)⁵⁴

In 1956 wordt het westelijk deel van perceel Voorweg 170 afgesplitst. Op dit deel wordt voor Cornelis Bos Arieszn. een nieuw pand, nummer 170a, gebouwd. Zoon Arie, die op 26 september 1956 in het huwelijk treedt met Wilhelmina Sonneveld, betreft de boerderij.⁵⁵ Het huis 170a, waarop de spreuk "Soli Deo Gloria" viel te lezen, werd na het overlijden van Cornelis op 14 maart 1971 bewoond door de familie G. Bos, neef van eigenaar A. Bos Czn. Toen in maart '74 G. Bos met zijn vrouw naar Apeldoorn vertrok, betrokken de gebroeders Kalsbeek de woning. In 2004 is het huis gesloopt.

Voorweg 170a, 1991

De staat van de drie arbeiderswoningen ging in de vijftiger en zestiger jaren hard achteruit. Nadat de pandjes 164 en 166 al enige tijd leegstonden werd ook nummer 168 verlaten, waardoor de sloop in het voorjaar van 1964 kon aanvangen. In augustus van dat jaar werd daar een (groene) houten loods neergezet, nadat in februari 1964 reeds zijn voorganger die ergens tussen 1895 en 1920 moet zijn gebouwd, was neergehaald. In de loods zou jarenlang de Egelopvang zijn thuishoud hebben. Het jaar 1964 was ook in een ander opzicht belangrijk voor de geschiedenis van Voorweg 170 en zijn bewoners: doordat Zoetermeer het jaar ervoor als groeistad was aangewezen, zag landbouwer Arie Bos Czn. het grootste deel van zijn land onteigend worden. Een stil protest van de familie Bos tegen het veranderde gebruik van de natuur —woningbouw

voor landbouw— vond op 28 november 1973 plaats: de vlag in de voortuin hing halfstok toen minister Gruijters de woonwijk Buytenwegh-de Leyens officieel kwam ontsluiten. In 1974 valt het doek voor het boerenbedrijf aan de Voorweg. De familie Bos verhuist naar Apeldoorn en begint aldaar een graszodenkwekerij.

3.5 1974-1996: nieuwbouw na jaren van weinig verandering

De familie G.M. Scholten, van de gelijknamige bodedienst, wordt in 1974 de nieuwe bewoner van het huis. De gemeente Zoetermeer was inmiddels eigenaar geworden van “de groene loods” en het grootste deel van de koeienstal uit 1926. Behalve een interne verbouwing en de plaatsing van een dakkapel aan de oostzijde, heeft het huis geen grote veranderingen ondergaan tijdens het verblijf van het vier kinderen tellende gezin. Een ingrijpende wijziging ondergaat het perceel pas weer in het voorjaar van 1992, nadat de familie R.W. Hesselink eigenaar is geworden. Het gehele pand gaat tegen de grond om plaats te maken voor een geheel ander type woning. Verrassend was het tevoorschijn komen van een gepleisterde muur die tussen de garage uit 1964 en de schuur uit 1926 in stond. Er zat zelfs een houten staldeur in die het in het verleden mogelijk maakte om van het woninggedeelte of de (wagen)schuur naar de stal te gaan. Deze muur moet, gelet op de archiefgegevens, van de boerderij uit 1878 of daarvoor zijn. Het steenformaat wijst ook op een restant uit de 19e eeuw.

Nieuwbouw Voorweg 170

4 Uitgeleide

Archeologisch onderzoek en historisch onderzoek vullen elkaar aan; dit is althans in de regel het geval. Het mag bijzonder worden genoemd dat bij het onderzoek naar het verleden van Voorweg 170 de bodem vrijwel heeft gezwegen en de grote hoeveelheid gegevens alleen uit schriftelijke bronnen is gekomen. Belangrijk is echter dat ondanks het ontbreken van bodemvondsten de perceelhistorie is blootgelegd, waardoor tevens een puzzelstukje in de geschiedenis van Zoetermeer op zijn plaats is komen te liggen.

De Archeologische Werkgroep actief achter Voorweg 170

5 Bronnen en literatuur

Stadsarchief Zoetermeer:

Archief gemeentebestuur Zoetermeer, bouwvergunning, no 74 (?), 19-3-1914;

bouwvergunning, no 5(?), 25-6-1926; bouwvergunning, no 5, 22-8-1931

Bevolkingsregister Zoetermeer

Notarieel Archief Zoetermeer akten 22-12-1768 (nr. 918), 30-10-1810 en 15-11-1918

Archief Plaatselijk bestuur Zoetermeer 265, morgenboek 1808

Archief plaatselijk bestuur Zoetermeer 216, gaarboeken verponding 1795, 1801

Rechterlijk archief Zoetermeer 96

Algemeen Rijksarchief:

Archief Financie van Holland 497, verpondingskohier 1731

Kadaster:

Veld- en hulpkaarten

Historisch Genootschap Oud Soetermeer

Fotocollectie

Dillen, C. van, Middelkoop C., Wet op de grondbelasting van 26 mei 1870, Staatsblad no. 82, bijgewerkt tot 1 juni 1882; deel negen uit Bijgewerkte verzameling van wetten, besluiten en aanschrijvingen betreffende de directe belastingen, invoerrechten en accijnsen, Mijdrecht 1882

Vijverberg, P.A., Genealogie van het Westlandse geslacht Vijverberg, Naaldwijk 1985

Noten

---

¹Notarieel Archief Zoetermeer (Not.) 28 nr. 918 22-12-1768

²Rechterlijk Archief (RA) Zoetermeer 96, f. 25, 21-12-1769

³RA Zoetermeer 96, f. 58v, 31-10-1781

⁴RA Zoetermeer 96, f. 25, 30-05-1797. Neeltje Sprenkhuyzen, dochter van Crijn Pietersz. en Maria Pietersdr. Post, is op 17-09-1737 geboren in 't Honderdland bij Naaldwijk.

⁵Willem Pieterszn. Vijverberg is op 23-12-1739 geboren te Zand-ambagt en overleden te Zoetermeer. Zie Vijverberg 1985.

⁶Not. akte 83, 30-10-1810

⁷Anna Raaphorst, dochter van Jaspik en Lijstje van der Stap, is geboren te Zoetermeer op 20-06-1770.

⁸Laurense Strijk is geboren te Zoeterwoude op 19-9-1813.

⁹Adriana Cornelia Maria Mesman is geboren op 26-11-1828 te Bergschenhoek.

¹⁰Jan van Dijk is geboren te Maasland in 1767.

¹¹Petronella van Dorp is geboren te Naaldwijk in 1777.

¹²Jan van Dijk is geboren te Zoetermeer in 1809.

¹³Pieter Gz. van Rijn is geboren te Zoeterwoude in 1770.

¹⁴Aagje Spronsen is geboren te Naaldwijk in 1777.

¹⁵Teunis van Rijn is geboren te Zegwaard in 1797.

-
- ¹⁶Johannes Gerardus Erdtman is geboren te Zoetermeer in 1812.
- ¹⁷Maria Busker is geboren te Zegwaard in 1815.
- ¹⁸Pancratius Ammerlaan is geboren te Leiden in 1808.
- ¹⁹Elisabeth Raaphorst is geboren te Zoetermeer in 1812. Pieter van der Kleij is geboren te Wassenaar in 1814.
- ²⁰Dirk Groenewegen is geboren te Stompwijk in 1778.
- ²¹Hendrina Alting is geboren te Terheide in 1769.
- ²²Teunis van Rijn is geboren te Zegwaard in 1797.
- ²³Catharina Waarsenburg is geboren te Zoeterwoude in 1792.
- ²⁴Klaas Deters is geboren te Zegwaard in 1788.
- ²⁵Margaretha Larieman is geboren te Nootdorp in 1786.
- ²⁶Jannetje Deters is geboren te Zegwaard in 1790.
- ²⁷Arie Tetteroo is geboren te Monster in 1796.
- ²⁸Willemijntje Jansen is geboren te Zegwaard in 1798.
- ²⁹Jan de Bruin is geboren te Nootdorp in 1780.
- ³⁰Catherina van der Arend is geboren te Delft in 1786.
- ³¹Jacobus van der Veen is geboren te Stompwijk in 1818.
- ³²Pleuntje Raaphorst is geboren te Zoetermeer in 1816.
- ³³Bernardus Kroon is geboren te Stompwijk in 1831.
- ³⁴Helena van Bemmelen is geboren te Voorburg in 1832.
- ³⁵Gelet op een kadastrtekening moet de nieuwbouw vóór 10 augustus hebben plaats gehad.
- ³⁶De eigendomsoverdracht heeft plaats op 13-02-1880.
- ³⁷De boedelscheiding vindt plaats bij de Voorburgse notaris Cornelis de Koningh in januari 1901.
- ³⁸Arie Blijleven is geboren te Benthuizen op 29-12-1843.
- ³⁹Sara de Rooij is geboren te Zegwaard op 27-12-1847 en overleden te Zoetermeer op 20-06-1931.
- ⁴⁰Gerrit Pieter Roos is geboren te Zegwaard op 18-04-1869.
- ⁴¹Cornelis van Mullem is geboren te Pijnacker op 28-03-1887.
- ⁴²Notarieel Archief Zoetermeer akte 5414 (15-11-1918).
- ⁴³Notarieel Archief Zoetermeer akte 5415 (25-11-1918).
- ⁴⁴Cornelis Bos Arieszn. is geboren op 14-11-1890.
- ⁴⁵Jaapje Treurniet is geboren te Berkel en Rodenrijs op 01-07-1890.
- ⁴⁶Johannes Kouwenhoven is geboren op 03-07-1884 en overleden te Berkel en Rodenrijs op 11-09-1975.
- ⁴⁷Adrianus Maria van Domburg is geboren te Bleiswijk op 09-04-1913 en overleden te Zoetermeer op 21-02-1987.
- ⁴⁸Johannes Adrianus Anthonius van Domburg is geboren te Zoetermeer op 01-06-1944.
- ⁴⁹Nicolaas van de Velde is geboren in 1871.
- ⁵⁰Hendrik Mooi is geboren in 1901.
- ⁵¹Nicolaas van Swieten is geboren in 1907 te Stompwijk.
- ⁵²Cornelis Weening jr. is geboren in 1908.
- ⁵³Johannes Adrianus Kreft is geboren in 1908.
- ⁵⁴Freek Loonstra is geboren in 1906.
- ⁵⁵Wilhelmina Sonneveld is geboren te Pijnacker op 27-05-1929.